

Анотація

Л.А.Гуцал

Проблема периодизации развития школьного естественного образования

В статье рассматривается проблема периодизации процесса развития школьного естественного образования периода второй половины XIX – начала XX ст.

Ключевые слова: критерии, периодизация, школьное естественное образование

Summary

L.A.Hutsal

The Problem of Periodization of School Natural Education Development

The problem of periodization of the school natural education development of the second half of the XIX – beginning of the XX centuries is examined in the article.

Key words: criteria, periodization, school natural education.

Дата надходження статті

„26” вересня 2008 р.

УДК 378.11 „1991/2008”

І.М.ДАРМАНСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Функції державних службовців сфери управління освітою (1991-2008 рр.)

У статті автор розглядає основні питання відносно становлення прямих та делегованих функцій державних службовців в історичному аспекті. Ці функції відносяться до сфери управління освітою і розглядаються в контексті Закону України „Про освіту”, який був прийнятий на початку становлення незалежної держави і з часом був змінений. У даному напрямі розглядаються позитивні та негативні аспекти становлення цих функцій.

Ключові слова: державна служба, управління освітою, функції.

Постановка проблеми в загальному вигляді... В Україні, яка стала на шлях розвитку як суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава, активно проходить процес формування власної системи права. Представники органів законодавчої та виконавчої влади постійно працюють над вдосконаленням змісту нормативно-правових актів, від яких залежать функціональні обов'язки органів управління освітою. Державні службовці сфери освіти наділені повноваженнями, які вказані в Законі України „Про освіту”. Саме цей документ є одним із перших законів, які були прийняті Верховною Радою в період здобуття незалежності нашої держави. Перша його редакція з'явилась в 1991 році. Це були роки уявленнь про стрімке здійснення позитивних перетворень та трансформаційних процесів у галузі освіти, культури, економіки та виробництва.

Вказана редакція Закону України „Про освіту” містила багато позитивних новацій, запозичених із нормативних документів країн Європи та світу. Позитивним визнається той факт, що цей закон є базовим для освітянської сфери та слугує основою щодо прийняття інших документів.

У 1996 році з'явилась необхідність внести певні корективи до цього закону, оскільки деякі його положення увійшли в протиріччя із соціально-політичними та економічними процесами в державі. Ці процеси позитивно вплинули на зміну або внесення доповнень в норми освітянських законодавчих актів.

Функції органів управління освітою знаходяться в безпосередній залежності від змісту державних документів, а саме Закону України „Про освіту”, Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні”, Типового положення про управління освіти обласної державної адміністрації та ін.

Систему органів управління освітою розглядають на трьох рівнях: державному, обласному, міському (районному). Процес управління наділений характером циклічності та функціональним підпорядкуванням.

Ефективність управлінської діяльності, що відповідає закономірностям соціального управління та максимально сприяє розвитку системи освіти, у великій мірі визначається правильним розумінням її функцій та пов'язаних з ними проблем. У функціях проявляються суть і зміст, цілі та завдання управління. Функціональне дослідження має ту позитивну якість, що дозволяє отримати повну характеристику життєдіяльності елементів системи управління, встановити взаємозв'язки елементів і факторів, що визначають порядок включення елементів у ціле.

Зважаючи на подвійність підпорядкування органів управління освітою в регіоні (місцевим органам державної виконавчої влади і органам місцевого самоврядування та вищим органам державного

управління освітою), базуючись на положеннях законодавчих і нормативних актів, визначимо п'ять видів їх функцій:

1. Прямі функції органів управління освітою в регіоні, визначені Законом України „Про освіту”.
2. Похідні функції органів управління освітою, що походять із завдань управління освітою, визначених Типовим положенням про управління освіти обласної державної адміністрації.
3. Делеговані функції регіональних органів управління освітою як структурних підрозділів місцевих органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, що визначаються з повноважень цих органів у галузі освіти відповідно до Закону України „Про освіту”.
4. Делеговані функції регіональних органів управління освітою як представників Міністерства освіти і науки України в регіоні, що визначаються з його повноважень відповідно до Закону України „Про освіту”.
5. Делеговані функції органів управління освітою в регіоні як структурних підрозділів органів місцевого самоврядування, що визначаються з їхніх повноважень в галузі освіти згідно із Законом України „Про місцеве самоврядування в Україні”.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Засади державного управління на сучасному етапі розвитку держави, а також теоретичні та практичні аспекти цього питання досліджувались провідними науковцями, такими, як: В.П.Андрущенко, В.Г.Авер'янова, В.І.Луговий, В.К.Майборода, І.Ф.Надольний, Н.Р.Нижник, В.М.Олуйко, Ю.І.Римаренко та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є здійснення аналізу змісту прямих і делегованих функцій державних службовців сфери управління освітою із визначенням позитивних і негативних процесів, що відбувались в період становлення України як незалежної держави.

Виклад основного матеріалу... Функції органів управління освітою визначаються як основні положення, якими має керуватися державний службовець у своїй діяльності. В загальному вигляді до них ми відносимо розробку та прийняття управлінських рішень, їх корегування і введення в дію. Розглянувши їх детально, ми можемо виділити прямі, похідні та делеговані функції, які містяться в Законі України „Про освіту”.

Визначивши прямі функції державних службовців сфери управління освітою, проаналізуємо їх становлення в порівнянні із старою і новою редакцією Закону України „Про освіту”:

1. Здійснення державного контролю за діяльністю закладів освіти незалежно від форм власності.
Перед поданням у Верховну Раду Української РСР проекту Закону в редакції 1991 року його розробниками було вивчено досвід децентралізованого управління в галузі освіти у США. Основні ідеї цієї системи були закладені в багатьох положеннях старої редакції закону. Разом із позитивними результатами в процесі розвитку системи освіти в Україні в період з 1991 року по 1996 рік мали місце й суттєві недоліки, що спричинились фактами значного пом'якшення децентралізації в управлінні системою. Проходив процес неконтрольованого та необґрунтованого відкриття приватних вищих навчальних закладів і закриття закладів освіти, що функціонують на основі державної та комунальної власності. Тому новий колектив розробників проекту закону в редакції 1996 року, що є позитивним, більшої уваги надав вивченню систем централізованого управління освітою в таких країнах, як Німеччина, Франція і повернувся до власне українського досвіду, що мав місце до 1991 року. На цій основі в новій редакції закону з'явилась стаття про державний контроль за діяльністю закладів освіти.

2. Управління закладами освіти, що є у комунальній власності, підпорядкування місцевих органів управління освітою у здійсненні своїх повноважень місцевим органам державної виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та відповідним державним органам управління освітою у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Насаджуючи політику децентралізації та видимої „демократизації” в сфері управління освітою, розробники проекту старого варіанту закону заклали в його зміст дивну формулу, яка гласить, що для управління освітою можуть створюватися відповідні структурні підрозділи виконавчих комітетів місцевих Рад. Таке формулювання не є обов'язковим для виконання. Воно допускає положення, що такі органи можуть і не створюватися. Дія цієї норми призвела до того, що в ряді регіонів України було здійснено скорочення штатів регіональних органів управління освітою до розмірів, нижчих необхідного мінімуму, що дозволяє здійснювати управління системою. А в деяких випадках було здійснено злиття цих відділів виконкомів із спорідненими за функціями з ними. В новій редакції закону імперативно визначено необхідність створення регіональних органів, які здійснюють управління закладами освіти, що є у комунальній власності. Позитивним також є те, що в новому законі визначена управлінська вертикаль в галузі управління освітою, в якій регіональні освітянські управлінські органи мають подвійне підпорядкування. У здійсненні своїх повноважень вони підпорядковані місцевим органам державної виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та відповідним державним органам управління освітою.

3. Визначення відповідності освітніх послуг державним стандартам і вимогам шляхом ліцензування, інспектування, атестації та акредитації закладів освіти у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Свідченням посилення ролі держави щодо контролю за змістом, рівнем і обсягом освітньої підготовки учасників навчально-виховного процесу є включення в нову редакцію закону положення про державні стандарти освіти. Стандартизація освітньої діяльності є процесом, який розповсюджується в освітньому просторі світовому і є показником устремління до впорядкованості системи освіти тієї чи іншої країни, її прагнення досягнути у цій справі кращих світових зразків. Досвід розробки та запровадження стандартів освіти по ліцензуванню, атестації та акредитації закладів освіти показує, що в Україні поступово формуються механізми і способи оптимального та ефективного здійснення цієї важливої контрольної державної функції.

4. Призначення керівників закладів освіти, що є у комунальній власності за попереднім погодженням із місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

У редакції закону 1991 року окремої статті щодо керівника закладу освіти не було виписано. Про це вказано лише в двох останніх пунктах статті 16. Тобто зазначено, що заклади освіти можуть створюватися також приватними особами, але положення про порядок призначення керівників таких закладів у ньому відсутнє. Це було справою та компетенцією власника закладу освіти. Така ситуація призвела до того, що на посаду керівників навіть вищих закладів освіти в ранзі інститутів у ряді випадків призначались особи, які не тільки не мали вчених ступенів або знань, а й відповідної за фахом базової вищої освіти. В новій редакції Закону законодавцем зроблено спробу ліквідувати вище зазначені недоречності і посилити рівень підконтрольності керівників закладів освіти).

До делегованих функцій органів управління освітою як представників Міністерства освіти і науки України, нами віднесено:

1. Реалізація державної політики в галузі освіти.

На час прийняття нової редакції закону в Парламенті держави йшло активне обговорення та відбувався процес розробки Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні”, де для органів місцевого самоврядування визначались досить важливі повноваження в галузі освіти. Тому в новій редакції Закону органи державної виконавчої влади і місцевого самоврядування визначені суб'єктами державної політики в галузі освіти.

2. Внесення до Міністерства освіти і науки України пропозицій з питань змісту освіти; розробка та узгодження програм розвитку освіти; контроль за дотриманням державних стандартів; розробка пропозицій щодо встановлення обсягів бюджетного фінансування закладів освіти; укладення угод про співробітництво; участь у проведенні акредитації вищих закладів освіти, контроль за дотриманням законодавства; здійснення керівництва закладами освіти, що належать до сфери управління місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Запроваджуючи в життя політику децентралізації управління освітою в Україні, розробники Закону старої редакції зафіксували в ньому і подали на розгляд Верховної Ради положення, що значно звужують функції центральних органів державного управління освітою, залишивши за ними функції визначення державної політики в галузі освіти та управління навчально-виховними закладами республіканського значення. Це призвело до того, що на посади завідуючих відділами освіти в деяких містах і районах, начальників обласних управлінь освіти стали призначати без узгодження із вищими органами управління освітою осіб з числа педагогів, які у передвиборчих компаніях виборів глав адміністрацій були найбільш активними, але не являлись найбільш підготовленими професіоналами в галузі освіти.

Ідея децентралізації управління системою освіти не спрацювала на ґрунті українського освітнього простору. Тому в новій редакції Закону законодавець закріплює виважені норми, що посилюють дію принципу централізації управління освітою з боку центральних державних органів).

3. Взаємодія в межах повноважень, визначених законодавством, з органами громадського самоврядування в освіті.

Розробники старого варіанту Закону запропонували імперативно створити ради навчально-виховних закладів, а також районні, міські ради з питань народної освіти. В період бурхливого розвитку демократичних процесів, що відбувались в Україні, ця норма ейфорично була сприйнята як панацея, яка буде сприяти регіональному розвитку освіти та розвитку кожного навчального закладу зокрема. Моментально в пресі з'явилась маса публікацій щодо можливої ефективної діяльності цих рад. Відбувались навіть захисти дисертаційних досліджень, в яких обґрунтовувалися оптимальні напрями, методи та прийоми їх роботи. Але, разом з тим, у більшості випадків керівники регіональних органів управління освітою, керівники закладів освіти змушені були створювати такі ради, виконуючи норму Закону. Проте належної ефективності в більшості випадків в результаті своєї діяльності вони не принесли.

Тому в новій редакції Закону законодавець повернувся до традиційних, давно адаптованих в освітньому просторі України і більш-менш дієвих форм громадського самоврядування в освіті. Разом з тим, система освіти і кожен її заклад є відкритими інституціями, їх співпраця із соціальними та економічними мікро- та макросередовищами і всіма учасниками навчально-виховного процесу є абсолютно необхідним процесом, але він має бути педагогічно та організаційно доцільним і виваженим).

Висновки... Таким чином, вказані нами функції державних службовців сфери управління освітою у своїй сукупності направлені на діяльність з управління в цілому, а інші – на управління виконанням чітко визначених завдань. Тобто функціональне наповнення діяльності державних службовців ми розглядаємо як окремі види реалізації управлінських повноважень. Ці напрями повноважень не могли з'явитись спонтанно, а пройшли шлях становлення. Позитивні зміни в законодавчих актах, які відбуваються з урахуванням ретроспективності, суттєво впливають на функціонування освітянської сфери. Враховуючи соціальне, політичне та економічне становище в державі, вони будуть вдосконалюватися, переглядатися та вводиться в дію. Але, разом з тим, необхідно завжди пам'ятати помилки минулого, що призвели до негативних наслідків, враховувати їх і прагнути до досконалості. При цьому порівняння раніше існуючих норм законодавчих актів і норм сьогодення може суттєво вплинути на реалізацію державної політики в сфері управління освітою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вовк Л. П. Словник навчально-педагогічних понять і термінів: метод. посіб. / [укл. Л. П. Вовк, Г. Д. Панченко, О. С. Падалка та ін.]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 83 с.
2. Дарманський М. М. Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні : [монографія] / Микола Миколайович Дарманський. – Хмельницький : Поділля, 1997. – 384 с.

Анотація

И.Н.Дарманская

Функции государственных служащих сферы управления образованием (1991-2008 гг.)

В статье автор рассматривает основные вопросы относительно становления прямых и делегированных функций государственных служащих в историческом аспекте. Эти функции относятся к сфере управления образованием и рассматриваются в контексте Закона Украины „Об образовании”, который был принят в начале становления независимого государства и со временем был изменен. В этом направлении рассматриваются позитивные и негативные аспекты становления указанных функций.

Ключевые слова: государственная служба, управление образованием, функции.

Summary

I.M.Darmans'ka

Functions of Civil Servants of the Sphere of Education Management (1991-2008)

The author of the article examines the main questions as for the setting of the direct and delegated functions of civil servants in the historical aspect. These functions are connected with the sphere of education management and are regarded in the content of the Law of Ukraine "About Education", which was passed at the beginning of foundation of the independent state and subjected many changes in the course of time. In this direction positive and negative aspects of settings of the above-mentioned functions are examined.

Key words: civil service, education management, functions.

Дата надходження статті

„17” вересня 2008 р.

УДК 378.112+37.034:340

О.І.ДЕНИЩИК,
здобувач
(м.Хмельницький)

Студентське самоврядування – важлива педагогічна умова формування моральної культури майбутніх фахівців у галузі права

Стаття присвячена розвитку студентського самоврядування на сучасному етапі. На основі аналізу наукової літератури, зарубіжного та вітчизняного досвіду роботи розглядаються актуальні проблеми діяльності самоврядних структур – невід'ємної складової демократизації вищої школи. Розкрито сутність поняття „студентське самоврядування”, мету його створення, напрями діяльності, роль у формуванні моральної культури студентства.

Ключові слова: студентське самоврядування, майбутні юристи, моральна культура.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Формування в молоді моралі й духовності є однією з найважливіших проблем. Адже без вирішення цього питання стає неможливим подальший соціальний прогрес в Україні. Тому в сучасних умовах, турбота про мораль, духовність повинна бути важливим